

EMÄNNÖIVÄ TOIMITUSJOHTAJA, ALIHANKKIJA JA NAISAMMATILAINEN.

HOIVAYRITTÄJÄN ASEMAT MARKKINOITUVASSA PALVELUJÄRJESTELMÄSSÄ

Kirsi Hasanen: *YTT, yliopistonopettaja, Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö, Tampereen yliopisto*

kirsi.hasanen@uta.fi

Janus vol. 21 (4) 2013, 330–344

Janus

Tiivistelmä

Hoivayrittäjä on hoiva-alan ammattilainen, yrittäjä, työnantaja mutta usein myös alihankkija. Yrittäjän, työnantajan ja työntekijän asemat muodostavat kokonaisuuden, joka saa hoivan kontekstissa erityisiä sisältöjä. Hoivassa ammatillisuus perustuu ammatillisiin kriteereihin sekä naisvaltaisena alana myös naisten kulttuuristen ja emotionaalisten taitojen ja ominaisuuksien hyödyntämiseen. Yhtäältä useat asemat tarjoavat hoivayrittäjien itsemääritykselle vaihtoehtoja ja uusia ammatillisia avauksia. Toisaalta erilaisista ja osin vastakkaisista asemista seuraa myös jännitteitä. Tässä artikkelissa tarkastellaan, miten hoivayrittäjät kertovat näistä asioista ja miten he tekevät itseään ymmärrettäviksi ja hyväksyttäväksi toimijoiksi markkinoituvassa palvelujärjestelmässä.

Hyvinvointipalvelujen markkinoituminen nostaa keskusteluun useita tärkeitä kysymyksiä, jotka koskettavat koko palvelukenttää ja sen eri toimijoita. Sosiaalipoliittisissa keskusteluissa keskitytään kyseisen kehityssuunnan aiheuttamiin hyvinvointivaltion murtumiin (esim. Julkunen 2006; 2008; Koskiaho 2008; Eräsaari 2010). Nämä keskustelut kiinnittävät huomiota siihen, mitä palvelujärjestelmän markkinoitumisesta (Anttonen & Häikiö 2011) on seurannut ja seuraa, paitsi yhteiskunnallisella ja kansalaisten tasolla, myös asiakkaiden sekä hoivapalvelujen parissa työtään tekevien tasolla.

Tarkastelen tässä artikkelissa hoivayrittäjille tarjolla olevia mahdollisuuksia asemoida itseään hoiva-alan ammattilaisina, yrittäjinä, työnantajina ja alihankkijoina. Asemoinnilla viitataan yrittäjien kerronassaan tekemään vaihtoehtoisten asemi-

en esilletuomiseen, niistä käytävään vertailuun ja neuvotteluun sekä soveltuvien asemien käyttöönottamiseen. Tarkastelen myös asemien sisältämiä kontrasteja sekä niiden liitoksia.

Aineistona käytän väitöskirjaani (Hasanen 2013) varten keräämiäni hoivayrittäjien kirjallisia yrittäjäelämäkertoja, joista käytän termiä yrittäjäkertomukset. Analysoin yrittäjäkertomuksia kommenttipuheenvuoroina kertomuksen tutkimuksen perinteitä soveltaen. Ymmärrän yrittäjäkertomukset johonkin aihepiiriin liittyvinä, oletetuille lukijoille suunnattuina ja valituista asemista kerrottuna kannanottoina. Kiinnitän analyysissäni erityistä huomiota siihen, minkälaisia sukupuoleen ja luokkaan liittyviä kulttuurisia odotuksia hoivayrittäjyydestä on luettavissa kyseisissä kommenttipuheenvuoroissa. Tarkastelen sitä, minkälaisia asemia nämä odotukset tar-

joavat, ja kuinka näitä asemia kertomuksissa käytetään.

Ennen aineiston ja analyysitavan esittelyä kuvaan yrittäjyyden ja yrittäjämäisten määreiden levittäytymistä hoivatyön sektorille. Tämän jälkeen esittelen analyysini tulokset, eli tuon esille millaisia asemia yrittäjäkertomuksissa hyödynnetään ja mitä torjutaan. Analyysini osoittaa, kuinka vaihtoehtoiset asemat ja niihin liittyvät kulttuuriset odotukset nostavat esiin paitsi hoivan ja yrittäjyyden yhteensulauttamisen keinoja, myös yhdistämisen mahdollisuuksia ja rajoja.

Artikkelin tavoitteena on osoittaa, että hoivayrittäjyys – paikallisena naisten¹ pienyrittäjyytenä – ilmentää uuden työn (esim. Julkunen 2008) vaatimuksia. Hoivayrittäjyys on myös jännitteinen yhdistelmä luokkaan ja sukupuoleen kytkeytyviä odotuksia, joka liittyvät kyseisen alan perinteisiin. Muutokset palvelujärjestelmässä ovat paitsi mahdollistaneet yrittäjyyden, myös rajanneet ja ohjanneet sitä niin virallisesti kuin epävirallisestikin. Nämä huomiot herättävät kysymyksen siitä, millainen on yksittäisen naisyrittäjän asema tässä kehityskulussa. Näin ollen hoivayrittäjien itsemäärätty tarjoavat moniulotteisen näköalapaikan hyvinvointivaltion markkinoitumisen seurauksiin, etenkin niihin, jotka koskevat hyvinvointityötä tekeviä naisammattilaisia.

HYVINVOINTITYÖN YRITTÄJÄMÄISET TOIMIJAT

Toistuvista rakenteellisista muutoksista huolimatta hyvinvointipalvelut ovat Suomessa tarjonneet tekijöilleen suhteellisen vakiintuneita palkkatyöasemia

ja tehtäviä. Palkkatyölle ainakin osittain vastakkaisesta arvopohjasta kumpuava yrittäjyys ei ole ollut osa näitä asemia. Viime vuosina yritystoiminta sosiaali- ja terveyssektorilla on kuitenkin tullut yhdeksi eniten kasvaneista yritystoimialoista, ja erityisesti kasvua on ollut sosiaalipalveluiden puolella (SVT 2011). Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaiseman raportin mukaan vuonna 2010 Suomessa toimi 3 301 sosiaalipalveluja tuottavaa yritystä (Yksityiset sosiaalipalvelut 2012, 11). Tämä määrä on ollut viimeisten vuosikymmenten aikana jatkuvassa kasvussa, eikä sille ole ennustettu loppua.

Suomeen ei kuitenkaan ole muodostunut puhtaasti täysin vapailla markkinoilla toimivia sosiaalipalveluja tuottavien yrittäjien joukkoa, vaan toiminta on pääosin ostopalvelusopimuksiin perustuvaa pienyritystoimintaa (Yksityiset sosiaalipalvelut 2012). Vuonna 2010 yksityisten palveluntarjoajien palveluita ostivat lähes kaikki kunnat, peräti 88,6 prosenttia kaikista kunnista, ja vastaavasti noin 73 prosenttia yrityksistä toimi kuntien kanssa solmittujen ostopalvelusopimusten tai maksusitoumusten turvin (Yksityiset sosiaalipalvelut 2010, 3). Tämä on ollut yksittäisten yrittäjien suosima kehityksen suunta, mutta se on palvellut myös kuntien intressejä. Vaikka valtaosa kuntien palveluista hankitaan edelleen pieniltä, yksittäisiltä naisyrittäjiltä, ovat kansainvälisten pääomasijoittajien omistamat hoivaketjut saaneet jalansijaa myös Suomessa. Suuret yritykset ovat kasvattaneet markkinaosuuttaan hyvinvointimarkkinoilla ja ostaneet useita pieniä toimijoita (Sosiaalipalvelut 2010, 33), mikä saattaa ennen pitkää johtaa markkinoiden keskittymiseen suurille hoivafirmoille.

Hyvinvointivaltion avautuminen markkinoiden toimintalogiikan suuntaan on lisännyt yritystoimintaa ja tuonut mukanaan uusia, yrittäjämäisiä vaatimuksia ja osaamisalueita hyvinvointialan työhön. Uusliberalististen virtausten vahvistama yrittäjämäinen asenne, palveluja tarvitsevien ihmisten määrittäminen ostajiksi ja kuluttajiksi sekä kustannustehokkuuden ja kilpailuttamisen periaatteiden juurruttaminen julkisen sektorin toimintaan ovat keskeisiä markkinalogiikan toimintaperiaatteita. Niistä on tullut myös työntekijöille tarjottavia ihanteita ja ohjenuoria. (Julkunen 2006; 2008.) Konkreettisella tasolla tämä ilmenee esimerkiksi siten, että kansainvälisyyden ja joustavuuden vaateet sekä markkinoiden ja työnantajan näkökulman omaksuminen on otettu osaksi lähihoitajakoulutuksen opetussuunnitelmaa (Lappalainen ym. 2010, 205).

Osana markkinalogiikan asettumista hyvinvointityöhön ovat myös ihanteet oman elämän haltuunotosta tuotteistamalla ja markkinoimalla itsensä ja oma potentiaalinsa. Työstä on tullut *mitä, missä ja milloin vaan* -tyyppinen projekti, joka edellyttää oman kokemuksen, taitojen ja koulutuksen laittamista likoon sekä niihin sijoittamista ja jossa työn ja vapaa-ajan väliset rajat liudentuvat (esim. Jokinen ym. 2011). Samalla feminiinisyyteen liitetyt kyvyt, kuten joustavuus, kommunikaatiotaidot, tukeminen ja rohkaisu, ovat uuden työn kontekstissa saaneet aiempaa suurempaa arvoa työn tekemisen resursseina (Adkins 2005; Veijola & Jokinen 2008). Ajan henkeen sopiva *yrittäjämäinen minä ja joksikin tuleminen* (Skeggs 2004a; Peters 2005) edellyttävät taitoa hankkia näitä etuja ja hyötyjä sekä kykyä sijoittaa itseensä ja brändiinsä. Uusliberalistista retoriikkaa myötäilevästi

tällainen yrittäjämäisyys yhdistetään innovatiivisuuteen, rohkeuteen ja valmiuteen tarttua haasteisiin. Sen katsotaan johtavan myös vastuunkantoon omasta elämästä. Tällainen eroja häivyttävä sukupuoli- ja luokkaneutraali puhe, johon liittyy kaikille markkinoitu mahdollisuus keskiluokkaisesta *joksikin tulemisesta*, jättää kuitenkin huomiotta yksilöiden rajallisen pääsyn itsensä tekemisen resursseihin. (Skeggs 2004a; 2004b; Adkins & Jokinen 2008.) Nämä resurssit eivät ole avoimia kaikille. Lopputulemana voidaan sanoa, että palkkatyön ja yrittäjyyden välinen raja on alkanut hämärtyä ja tarjolle on tullut uusia asemia, joissa tehdä hyvinvointityötä.

Hyvinvointityössä palkkatyöntekijän ja yrittäjän välisen rajan hämärtyminen herättää epäilyksen hoivatyöntekijän eettisyydestä ja motiiveista. Siinä missä yrittäjyys ylipäätään yhdistetään keskiluokkaiseen maskuliinisuuteen, liitetään naisiin usein työväenluokkainen yrittäjyys (Keskitalo-Foley ym. 2007; Komulainen ym. 2008, 192; Keskitalo-Foley ym. 2010). Kysymys hoivan laadusta nostetaan esille, kun hoivatyön tekemiseen yhdistetään yrittäjyyteen liitetty taloudellisen voiton tavoittelu. Toisaalta naisvaltaista pienyrittäjyyttä, joka on tyypillistä hoiva-alalle, ei pidetä vakavasti otettavana yrittäjyytenä, koska sen taloudellinen tuottavuus on niin pieni. Hoivayrittäjyystutkimukset osoittavat, että yrittäjyyttä perustellaan taloudellisen voiton tavoittelun sijaan hyvin erilaisilla argumenteilla. Näitä ovat autonomisuuden lisääntyminen työssä, omien persoonallisuuspiirteiden ja työn tekemisen tapojen mahdollistaminen sekä työn ja perheen yhteensovittaminen (Sinkkonen & Kosola 2004; Mattila 2005; Heinonen ym. 2006; Kovalainen

& Österberg-Högstedt 2008; Sankelo & Åkerblad 2009).

Hoivan ja yrittäjyyden vastakkaiset arvopohjat ja palvelujen tuottamisen logiikan muutos vaikuttavat siihen, millaisina hoivatyön ammattilaisina ja yrittäjinä hoivayrittäjät itseään pitävät ja miten he näistä asioista tutkijalle kertovat. Tällaista *itsensä hoivayrittäjäksi tekemisen* projektia luonnehtii hoivaan ja yrittäjänä toimimiseen liittyvien jännitteisten odotusten yhteensovittaminen sekä pyrkimys tulla ymmärretyksi ja hyväksytyksi uudelleenlaisiksi toimijaksi hyvinvointipalvelujen kentällä.

KYSYMYKSET, AINEISTO JA ANALYYSITAVAT

Se onkin ongelmallisempi juttu olla johtaja ja samalla omistaja ja samalla työntekijä muiden joukossa. Lyhyesti sanottuna voisi hyvin kuulua ammattiyhdistykseen ymmärtäen hyvin niitä asioita, mutta tilanteen koomisuudesta johtuen olen itse siitä eronnut (k32).

Tämä aineistositaatti kiteyttää hoivayrittäjänä toimimiseen liittyvät moninaiset roolit, jotka ilmenevät konkreettisesti hoivayrittäjän arjessa epätavallisina ja usein vastakkaisina asemina. Aineistositaatin sisältämä kudelma monimutkaisuutuu edelleen, kun tarkastellaan millaisia ammatillisia ja kulttuurisia sekä sukupuoleen ja luokkaan kytkeytyviä odotuksia näihin asemiin liitetään ja kuinka nämä odotukset ovat sovitettavissa yhteen.

Tutkimusaineisto koostuu vuosina 2004–2005 kerätyistä 33 kirjallisesta yrittäjäkertomuksesta. Ne koottiin erityyppisiä sosiaalipalveluja tuottavien

naisyrittäjien yrityksistä eripuolilta Suomea.² Koska aineistonkeruun jälkeen suuret yksityiset yritykset ovat saaneet enemmän jalansijaa hoivamarkkinoilla, analysoin yrittäjäkertomukset kulttuuriin odotuksiin kohdistuvina kommenttipuheenvuoroina koskien hoivayrittäjyyttä nimenomaan pienyrittäjyytenä.

Olen tässä artikkelissa kiinnostunut siitä, minkälaisia keinoja, mahdollisuuksia ja rajoja hoivayrittäjillä on käytössä kertoessaan itsestään ja työstään ja yrittäessään yhdistää erilaisia asemia. Lähestyn yrittäjäkertomuksia kognitiiviseen narratologiaan pohjaavasta näkökulmasta, jonka mukaan kertomukset toimivat kertojilleen kognitiivisina välineinä jäsentää omaa elämäänsä ja saada ympäröivää maailmaa haltuun (Fludernik 1996; Herman 2009). Kertojat tavoittelevat kertomuksissaan usein lineaarista ja ehyttä kuvaa ja käsitystä itsestään. He myös pyrkivät olemaan uskollisia elämänsä käännekohtille ja yllätyksellisyydelle (Ochs & Capps 2001; Georgakopoulou 2010). Näin ollen lähdän liikkeelle analyysissäni siitä ajatuksesta, että useiden ja vastakkaisien ammatillisten asemien yhtäaikainen hallitseminen vaatii kerronnallista yhdistämistä.

Otan analyysissäni vaikutteita positiointiteoriasta (Davies & Harré 1990; Harré & van Langenhove 1999) tavalla, joka korostaa kertomusten oletetun lukijan ja yleisön roolia kertoja-asemien muodostumisessa (Herman 2009). Ymmärrän yrittäjäkertomukset kommentteina (Hyvärinen 2010), jotka kerrotaan kertomusten lukijaa tai yleisöä silmällä pitäen. Tulkitseen yrittäjäkertomuksissa tarjolla olevia, käytettyjä ja torjuttuja asemia sekä kulttuuristen odotusten ohjaamina että kertoja- ja lukija-asemiin kietou-

tuneina.³ Tekstintutkimuksen näkökulmasta kertojan tai kirjoittajan asemia on useita ja ne vaihtelevat yhden kertomuksen sisällä, kun taas lukijalle on tarjolla ja tarjotaan vähemmän asemia. Tapa, jolla lukijaa teksteissä asemoidaan, on siis informatiivinen kertojan asemien tulkitsemiseksi. (Heikkinen 1999; 2000.)

Olen kommenttipuheenvuorojen ja lukija-asemien pohjalta muodostanut hoivayrittäjille tarjolla olevat ja heidän ainakin osittain omaksumansa asemat, joita he saattavat myös vierastaa ja vastustaa. Näihin asemiin sisältyy yrittäjäkertomuksissa erilaisia painotuksia riippuen siitä, mihin yrittäjät pääasiallisesti kommentteillaan tähtäävät. Kertomukset ovat kannanottoja suhteessa siihen, mitä on laadukas hoiva tai kuka ja kenen sitä tulisi tuottaa.

AMMATILLISUUS JA NAISEUS

Hoivayrittäjien kertomuksissa hoiva on työn ja tekemisen perusta, johon yrittäjyys on yhdistettävä tavalla tai toisella (Hasanen 2013). Aineistosta ei löydy kertomuksia, joissa kirjoittaja olisi ryhtynyt yrittäjäksi vain siksi, että oli mahdollista perustaa yritys hoiva-alalle. Hoivayrittäjien aikaisempi työkokemus on palkkatyötä, joten he rakentavat ammatillisen identiteettinsä palkkatyön varaan, mutta myös suhteessa hoivan laatuun. Yrittäjät kritisoivat palkkatyötä siitä, että se ei tarjonnut parasta mahdollisuutta laadukkaan hoivan tuottamiseksi. Yrittäjyys, palkkatyö ja hoivan laatu tarjoavat yrittäjille oman toiminnan ja työn asemoinnin välineitä sekä kentän, jossa he voivat kuvata itseään hyväksyttävänä toimijana hoiva-alalla.

Laadukkaasta hoivasta ei yrittäjäkertomuksissa ole yhteisesti jaettua määritelmää tai näkemystä. Naissukupuoleen yleisesti liitettävät kulttuuriset, emotionaaliset ja ruumiilliset ominaisuudet ja toimintatavat yhdistetään kuitenkin yrittäjien kertomuksissa kiinteästi hoivaan ja sen laadun määrittelyyn. Naiseus ei kuitenkaan ole yhtä kuin hyvä hoiva, vaan hyvä hoiva saa kirjoituksissa erilaisia merkityksiä.

Aluksi vastustan tällaista nimeä kuin hoiva-ala. En koe olevani mikään emo, joka vain hoivaa vaan olen ihminen ja teen mielestäni hyvin ammattitaitoista ja ammatillisesti vaativaa työtä (k2).

Aineistonäyte kertoo, että naiseen yhdistettävää *emomaista* hoivaa voidaan kertomuksissa pitää jopa ammattitaitoisen ja ammatillisesti vaativan työn uhkana. Yrittäjä siis erottaa itsensä hoivaavasta emosta ammatillisesti vaativaa työtä tekevänä ammatillisena. Yrittäjäkertomuksissa tuodaankin pohjakoulutuksen lisäksi esiin ajoittain varsin yksityiskohdainen luettelo hankituista lisäkoulutuksista ja kursseista. Tällä tavoin kertojat pyrkivät vakuuttamaan lukijan yrittäjän vahvasta ammatillisuudesta.

Yrittäjänä voi olla luomassa myös uutta hoivapalvelukulttuuria ja näin koen vaikuttavani myös yhteiskunnallisesti (k27).

Kertomuksissa palkkatyössä olevasta hoivatyöntekijästä puolestaan piiryy kuva ammatillisesti jämähtäneestä tai jopa ammattitaidottomasta hoivatyöntekijästä. Yrittäjyydestä taas kerrotaan mahdollisuutena paitsi kehittää itseään ammatillisesti myös välineenä rakentaa parempaa palvelujärjestelmää laadukkaan hoivan nimissä. Yrittäjäsäema tarjoaa näin mah-

dollisuuden kertoa itsestään *emotaakasta* irrottautuneena, jatkuvasti kehittyvänä ja kouluttautuvana hoivatyön ammattilaisena, mutta myös laajemmin yhteiskunnallisena vaikuttajana.

Hoivatyön tekemistä ja etenkin hyvää ja laadukasta hoivaa rakennetaan yrittäjäkertomuksissa myös naiseuteen liitettävien mielikuvien varaan:

Tulen liikuttuneeksi, menen onnesta mykkyrään, kun tapaan vilpittömän ihmisen, jolla on synnynnäinen lahja kuunnella toista, asettua toisen ihmisen ”housuihin” (asemaan) JA NIITÄ ON, JA SUUNNATTOMAN PALJON HEITÄ ON TAVALLISISSA IHMISSÄ (EI AMMATTIAUTTAJISSA)⁴, jota itsekin edustan (k12).

Kertomuksen perusteella välittämisen (*caring about*) ja hoivaamisen (*caring for*) yhdistäminen takaa hoivaajan moraalisen arvokkuuden (Skeggs 2004b, 73). ”Synnynnäisten” kykyjen ja taitojen, kuten empatian, altruismin ja kuuntelemisen puutetta sen sijaan pidetään moraalista arvokkuutta uhkaavana. Osassa yrittäjien kirjoituksia hyvästä hoivasta kerrotaan myös paluuna lähelle perushoivaa ja ruumista, irrottautumisena teorioista, ammattistatuksista, kehittämissyrkimyksistä, organisaatiohierarkioista ja alan työntajaoista. Tämä voidaan tulkita niin, että hyvää ja laadukasta hoivaa tuotetaan niin kutsuttuna naisellisena *high touch* -yrittäjyytenä vastapainona miehelle *high tech* -yrittäjyydelle (McDowell 2009, 45).

Hoivahoitoperiaatteeseeni kuuluu rehevä huumori arjen keskellä. Halaukset, koskettelu, terve läheisyys. Kädestä kiinni pitäminen (k30).

Työn ruumiillisuus on hoivayrittäjien kertomuksissa sekä hoivatyön arvostusta alentavaa että sitä nostavaa. Ruumiillinen hoivatyö viittaa samaan aikaan sekä *emomaiseen* että *high touch* -hoivaan. Tällainen vastakkaisuus tai ristiriitaisuus on tyyppillistä hoivayrittäjien kertomuksissa.

Yrittäjäkertomuksissa rakennetaan hyvän hoivan *ammattilaista* tavalla, jossa hoiva-alan peruskoulutus ei riitä takaamaan laadukasta hoivaa, ei ainakaan hoivayrittäjyyden kontekstissa. Sen sijaan lisä- ja jatkokoulutuksiin viittaamalla luodaan ja vahvistetaan ammatillista uskottavuutta. Toisaalta naisellisiksi miellettyjen ominaisuuksien ja taitojen, kuten joustavuuden, kuuntelemisen, kannustamisen ja muiden sosiaalisten taitojen, on ajateltu korostuvan uudessa työssä (Adkins 2005; Skeggs 2005; Veijola & Jokinen 2008). Yrittäjyys hoiva-alalla näyttää tarjoavan mahdollisuuden myös naisellisuuksien hyödyntämiseen ja kaupallistamiseen. Itsensä kuvaaminen synnynnäisenä hoivaajana ja hoivan kaupallistaminen osana *ammattinaisen* palvelua tarjoavatkin aseman, jossa kulttuurisesti hyväksyttävällä tavalla yhdistyvät toisilleen vastakkaisiin arvoihin pohjautuvat hoiva ja yrittäjyys.

Kertomuksissa otetaan kantaa myös saanaan hoiva. Hoivayrittäjien kertomuksissa kommentoidaan alan sisäisiä jakoja, etenkin sitä mikä on hoivaa ja mikä hoivaa ja mikä taas mahdollista *hoivahoitoa*. Asiat, joihin ammatillisuus kertomuksissa liitetään, saavat hoivayrittäjyyden kontekstissa uusia sisältöjä.

Hoivayrittäjä-termi! Se on epäselvä nimitys kotipalveluita tarjoavalle yrittäjälle kuten minä. Hoitoala ja hoiva-ala sotkeetaan jatkuvasti toisiinsa. Olen kotipalveluyrittäjä, en hoivayrittäjä. Siivoan mutta

en saa laittaa sukkaa jalkaan kun en ole hoitoalan koulutuksen omaava ihminen. Kotipalveluyrittäjä on erilainen olio (k7).

Hoivan, hoidon ja kotipalvelun väliset määrittelyt ja erottelut kulkevat mukana yrittäjyyteen aiheuttaen hämmennystä siitä, miten itseään pitäisi asemoida ja nimittää. Kotipalvelua tarjoava yrittäjä ei tunnista itseään hoivayrittäjänä, ei päteväenä hoivatyöntekijänä eikä myöskään siivoajana. Hän asemoi itsensä kotipalveluyrittäjäksi, jonka työ liittyy hoitoalaan. Yrittäjä ottaa kommentillaan kantaa hoivan, hoidon ja kotipalvelun jaon epäselvyyteen ja mielettömyyteen siinä käytännön kontekstissa, jossa hän työtään tekee.

Kotipalveluyrittäjän huomaus termin hoivayrittäjä sopimattomuudesta kiteyttää hyvin ne ristiriitaiset odotukset, joita erilaisissa hyvinvointityön asemassa toimimiseen liitetään. Odotukset ovat paitsi sukupuolittuneita, myös luokkaan sekä perinteisiin ammattikunnan jakoihin liittyviä. Yrittäjyys itsessään implikoi ammatillista kohoamista ja työn keskiluokkaistumista suhteessa palkkatyöntekijänä toimimiseen. Etenkin jatkokoulutukset ja yrittäjämäiset työn tekemisen tavat erottavat hoivayrittäjän kunnan hoivatyöntekijästä. Toisaalta yrittäjät korostavat ruumiillisen työn tekemisen ensisijaisuutta ja naisellisiksi miellettyjen ominaisuuksien kaupallistamista. Sen lisäksi, että hoivan ja hoidon rajat sekoittavat määritelmien tasolla, ne sekoittuvat myös käytännön hoivatyössä.

EMÄNNÖIVÄ TOIMITUSJOHTAJA

Näkemykset hoivasta ja sen laadusta määrittävät ammatillisuuden lisäksi myös

sitä, kuinka hoivayrittäjät asemoivat teksteissään itseään yrittäjinä, työnantajina ja työntekijöinä. Koska hoivaamista pidetään naissukupuoleen liittyvänä määreenä, naiset keskittyvät hoiva-alan valinnan selittämisen sijaan selittämään päätöstään ryhtyä yrittäjäksi. Kertomuksellisessa mielessä tällä tavoin pyritään tavoittelemaan johdonmukaista ja eheää kuvaa itsestä. Pääsääntöisesti yrittäjyyttä perustellaan pyrkimyksellä tarjota parempaa hoivaa kuin julkisella sektorilla, kuten monissa hoivayrittäjyyttä käsittelevissä tutkimuksissa on todettu (Rissanen & Sinkkonen 2004; Mattila 2005; Heinonen ym. 2006; Kovalainen & Österberg-Högstedt 2008). Vaihtoehtoisesti yrittäjyyttä kuvataan perittynä tai itselle ominaisilla yrittäjämäisillä työn tekemisen tavoilla: ”liekö yrittäjyys perintöä isältäni jolla oli oma yritys, tosin rakennusalan” (k28).

Seuraavaksi tarkastelen niitä sukupuoleen ja luokkaan liittyviä odotuksia, joihin kirjoittajat omaa erityistä hoivayrittäjyyttään suhteuttavat.

Koulussa oli kyllä ollut yrittäjyydestä kursseja, sivuutin ne suurin piirtein kuuntelematta tai opettajan kanssa kinttellessä. Minun maailmankuvaani ei työläisperheen lapsena oikein sopinut yrittäjyys, saatiikka vielä hoitoalalle, ei koskaan (k8).

Siinä missä hoiva sisältää vahvasti sukupuolittuneita, mutta vähäisemmässä määrin luokkaan kytkeytyviä mielikuvia, yrittäjyyteen liitetään vahvasti maskuliinisia ja keskiluokkaisiksi miellettyjä arvoja ja toimintatapoja (Keskitalo-Foley ym. 2007; Komulainen ym. 2008; Keskitalo-Foley ym. 2010). Myös pienimuotoisempi ja usein naisten yrittäjyyteen

liitettävä pienyrittäjyys itsensä työllistämisen näkökulmasta tunnustetaan, mutta siitä kerrotaan kasvuhakuisen ja innovatiivisen yrittäjyysideaalin kontekstissa (Pietiläinen 2002; Komulainen 2005; Ikonen 2008). Kuten edellisestä aineistostaatista käy ilmi, hoiva- tai hoitoalan ja yrittäjyyden vastakkainasettelun lisäksi myös työväenluokkainen palkkatyö ja keskiluokkainen yrittäjyys asetetaan vastakkain.

[Kaupunkimaisen kunnan] kaupungin silloinen sosiaalipäällikkö sanoi minulle, että älä sitten ota töihin mitään ammattiyhdistysaktivistia. Vasta jälkepäin ymmärsin tämän sanoman. Yrittäjähenkisyys on edellytys myös työntekijältä (k32).

Ammattiyhdistys- ja yrittäjyyshenkisyys kuvataan myös vastakkaisina, ja usein hoivayrityksessä työskenteleviltä työntekijöiltä odotetaan yrittäjämäisen työskentelyn ja asenteen omaksumista.

Vastakohtana palkkatyölle, yrittäjyydestä kerrotaan myös suhteessa työnantajana toimimiseen. Toiminnan taloudellisen riskin kantamisen ohella nimenomaan työnantajana toimiminen erottaa ostopalvelusopimuksin toimivan hoivayrittäjän ja kunnan hoivatyöntekijän toisistaan. Yritystoiminnan taloudellisen riskin kantaminen, toimitusjohtajuus ja työnantajan asemat kuvataan kuitenkin pääsääntöisesti kertomuksissa vieraina asioina, joita on vaikea omaksua ja hallita.

Tajusin, ettei tieni pomona voi jatkua näin. En voi kadehtia työntekijöitä siitä, että heillä on oikeus vaatia palkkaansa ym. muita etuja (k2).

Kiinnostavaa on, etteivät aikaisemmat kokemukset palkkatyöstä julkisella sektorilla eivätkä sen jälkeiset yrittäjyyskurssit näytä valmistavan hoivatyöntekijää työnantajana toimimisen haasteisiin. Aseman haltuun ottaminen kuvataan kertomuksissa henkilökohtaisena oppimisprosessina. Tarkastelemalla kertomuksissa tuotettua työnantajan asemaa, päästään käsiksi niihin odotuksiin, joita työnantajina toimiviin hoivayrittäjiin liitetään, ja siihen kuinka näihin odotuksiin vastataan. Yrittäjyystutkimuksissa on havaittu, että yrittäjinä toimiviin johtajiin ja työnantajiin liitetään usein arkkityyppisiä odotuksia (Ogbor 2000; Ahl 2002; Brunni ym. 2004). Kertomusten perusteella aiemmin palkkatyösuhteessa toimineen hoivatyöntekijän ja sittemmin yrittäjänä, toimitusjohtajana ja työnantajana toimineen hoivatyöntekijän tuottama hoiva herättää epäilyksen yrittäjän moraalista. ”Työntekijät melkein pä testasivat meitä näillä asioilla” (k32). Työntekijöiden epäilykset siitä, millä motiiveilla hoivaa yksityisessä yksikössä tuotetaan, johtavat usein yrittäjien puolustusasemiin.

Analyysini perusteella hoivayrittäjyydessä perinteisen työnantajan vaihtoehdoksi nostetaan yhteisöllisiä kykyjä omaava *emäntätyyppinen* työnantaja (myös Åkerblad 2009). Ihanteellisena työnantajana kuvataan emäntää, joka uuden työn vaatimusten mukaisesti sekoittaa toiminnassaan ammatillisuutta ja emotionaalisuutta (Veijola & Jokinen 2008, 170–171) ja korostaa olevansa yksi työntekijä muiden joukossa. Emännyyden korostaminen mielestäni tarjoaa mahdollisuuden vastata kritiikkiin, joita kertomuksissa tuotiin esiin. Kuvauksissa esiintyy oletus työntekijöitä riistävästä, taloudellista hyötyä tavoittelevasta hoivayrittäjästä, joka ei ole kiinnostunut hoivan laadusta.

YKSITYISEN JA JULKISEN RAJALLA

Tulkitsen yrittäjäkertomukset myös yksiselitteisiin työn tekemisen asemiin ja niihin liittyviin kulttuurisiin odotuksiin liittyvinä kommenttipuheenvuoroina. Osassa kertomuksia yrittäjän ja palkkatyöntekijän vaihtoehdoksi asetetaan yrittäjämäinen palkkatyö. Näin ollen hoivayrittäjän asemaa kuvataan paitsi suhteessa hoivan laatuun, myös suhteessa siihen minkälainen toimija, yksityinen vai julkinen, hoivaa tuottaa. Yksi mahdollisuus on ostopalvelusopimukseen perustuen asemoida itsensä yhdeksi kunnan työntekijäksi. Suhde kuntaan mielletään hyvin läheiseksi, vaikka kyse on yrittäjyydestä, sillä kunta toimii tilaajana ja on tärkein työllistäjä.

Kesälomien loppuessa työt [sijaisuudet kunnalla] vähenivät ja kahdella tuttavallani oli kotipalveluyritys ja he pyysivät minua siihen mukaan kolmanneksi osapuoleksi. Lupasin lähteä mukaan, jos saisin starttirahan. Starttirahan saatuaani lähti myös yrittäjäurani käyntiin. Minun oli helppo lähteä mukaan, koska heillä oli jo valmis asiakaskanta olemassa. Meillä kaikilla on [asuinkunnan] kanssa ostopalvelusopimus sotainvalidien hoidosta eli peruspohja asiakkaista on valmiina. (...) Nyt on mielessä, että kauanko tätä työtä enää jatkuu, koska sotainvalidien ikä on korkea ja heitä poistuu joka vuosi useita. Tässä tulee miettineeksi, että kuinka kauan töitä riittää kolmelle yrittäjälle (k13).

Osa yrittäjistä perustelee yrittäjyyspäätöstä esimerkiksi julkisen sektorin kyvyttömyydellä tarjota vakituista työtä yrittäjän asuinseudulla. Oman ostopalvelusopimukseen perustuvan yrityksen perustaminen saattaa tarjota taloudellista turvaa palkkatyösuhdetta varmemmin.

Toisaalta yrittystoiminta voi myös loppua siihen, kun kunnan tarjoamat asiakkaat loppuvat.

Koulutuksen aikana kävi selväksi myös se, että yrityksen perustamiseen hoiva-alalle ei ole mahdollista saada avustusjärjestöltä (RAY ym.) taloudellista tukea, vaan rahoitus olisi järjestettävä muulla tavoin itse. Pidinkin ensiarvoisen tärkeänä asiana sitä, että saan kuntien sosiaalitoimen ja yritykseni välillä tehdyksi sopimuksen palvelujen ostamisesta. Neuvottelut olivat aikaa vieviä ja työläitä mutta kannattavia. Oman kunnan kanssa aikaiseksi saamani ostopalvelusopimus on ollut voimassa 11 vuotta eli yrityksen perustamisesta lähtien (k27).

Korostamalla kunnan alihankkijana toimimista hoivayrittäjyydestä ja yrittäjäksi ryhtymisestä kerrotaan suhteellisen etäällä yrittäjyysideaalista, jossa yrittäjä sijoittaa yrittystoimintaansa ja kantaa sen aiheuttaman henkilökohtaisen taloudellisen vastuun. Osassa kertomuksia yrittäjät kuvaavat yrityksen perustamiseen vaadittavaa rahoituksen hankkimista ja taloudellisen vastuun kantamista asiana, joka aiheuttaa kummastusta ja yrittystoimintaan liittyvänä piirteenä, joka yllättää yrittäjän.

Kuten todettu, hoivayrittäjyyttä kuvataan tyypillisimmin vastakkaisena ja vaihtoehtoisena kunnan hoivatyöntekijän asemalle. Tällöin hoivayrittäjästä tehdään kertomuksissa paitsi yhteiskunnallinen vaikuttaja, myös itsenäinen hoivapalveluiden laadusta ja tarpeesta henkilökohtaisesti vastuuta kantava alihankkija. Alihankkija erottautuu paitsi kunnan palkkatyöntekijästä myös puhtaasta yrittäjästä siinä, että hän korostaa

liiketoimintansa palvelurakennetta täydentävää tehtävää.

Lehdissä kirjoitellaan paljon yrittäjyyttä vastustavia kannanottoja. Monetkaan eivät ymmärrä, että olemme vain tukemassa julkista tarjontaa ja pelkäävät monenlaisia asioita (k14).

Tulkintani mukaan alihankkijan aseman korostaminen tarjoaa hoivayrittäjälle keinon asemoida itsensä jonnekin yrittäjän ja palkkatyöläisen välimaastoon, eräänlaiseksi *puoliyrittäjäksi* tai *puolityöntekijäksi*. Käytännössä tällainen välitilassa toimiminen vähentää yritystoimintaan liittyvää taloudellista epävarmuutta tai voi jopa luoda kunnan sijaisuuksia pitkäkestoisempaa taloudellista turvaa, eikä sen katsota kyseenalaistavan yrittäjyyteen olennaisesti kytkeytyvää vapauden ajatusta (Kautonen 2007, 107). Samalla kokemuksen kunnan ja yrittäjän välille muodostuneesta, valvontaan ja taloudelliseen riippuvuuteen perustuvasta valtasuhteesta on ajateltu jäävän vapauden kokemuksen varjoon (Österberg 2002). Toisin sanoen *puolikkaaksi* asemoituminen yhtäältä jättää yrittäjän epämääräiseen ja tuntemattomaan välitilaan, mutta toisaalta lievittää yrittäjyyden ja hoivan välistä ristiriitaa. Samalla se sisältää lupauksen palkkatyönä tehtyä hoivaa paremmasta ja vastuullisemmasta hoivasta.

RISTIRIITAISET ASEMAT JA ASEMATOMUUS

Hoivaan suhtaudutaan naisellisena toimintana kaksijakoisesti. Naisiin liitetyistä taidoista, ominaisuuksista ja toimintatavoista kerrotaan joko hyvän hoivan uhkana tai sen perustana. Myös yrittäjyydessä painotetaan eri puolia riippuen siitä, kommentoivatko yrittäjäkerto-

mukset hyvän hoivan määrittelemistä vai siitä kuka hoivaa tuottaa. Näistä eroista huolimatta yrittäjyys tarjoaa kertojalle aseman, josta käsin markkinoida julkista sektoria paremman eli yksilöllisemmän ja kiireettömämmän hoivan puolesta. Samalla epäilykset hoivayrittäjän kyseenalaisista motiiveista tehdä hoivalla rahaa pakottaa kertojat puolustusasemiin.

Paremmasta hoivasta kerrotaan kahdella eri tavalla. Hoiva perustellaan yrittäjäkertomuksissa naiseuteen kuuluvien luonnollistettujen taitojen ja ominaisuuksien kaupallistamisella tai kyvyllä kaupallistaa tällaista ruumiillista perushoivaa. Hyvää ja laadukasta hoivaa perustellaan myös palkkatyöntekijää paremmalla ammatillisella osaamisella. Julkista palvelutuotantoa tukeva ja täydentävä asema alihankkijana sekä työnantajan ja työntekijän hierarkkista asetelmaa hälventävä emännöisyys kuvaavat puolestaan niitä puolustusasemia, joilla yrittäjyyteen liitettyihin odotuksiin vastataan. Vaikka näitä asemia painotetaan kertomuksissa eri tavoin ja näihin asemiin sisältyy ristiriitoja ja vastakkaisuuksia, niin tulkintani mukaan hoivayrittäjästä rakentuu kertomuksissa kuva eräänlaisena emännöivänä toimitusjohtajana, yrittäjän ja työntekijän välimuotona, sekä hoivahoitoa tarjoavana naisammattilaisena.

Kertomuksissa, joissa hoivan ja yrittäjyyden ristiriitaisten arvojen yhteensovittamisen keinoja ei löydy tai niitä ei osata ottaa käyttöön ja hyödyntää, yrittäjät jäävät usein kuvaamaansa väärinymmärryksen tilaan. ”Kuvitellaan yleisesti, että yrittäjäksi ryhtynyt tekee rutkasti jostain helppoa rahaa ja se on kyllä puppua. Kaikista helpointa on olla vieraan palveluksessa. Miksi meitä kohdellaan näin?

Miten Suomesta saisi yritysystävällisemmän?” (k3)

Katkeruus ja väärinymmärrys kohdistuvat näissä kertomuksissa paitsi yhteiskuntaan yleisesti, myös julkisiin palveluntuottajiin, kunnan virkamiehiin ja omiin työntekijöihin.

Yrittäjänä en laske tuntipalkkaani, en lomarahoja, en vapaapäivien määrää tai en edes suunnittele lomaa... vältyn monelta verrattuna työssä vieraalla käyviin; ei lomastressiä, ei aikataulutuksia, ei tunnetta ettei kerkeä lomalla sitä sun tätä... (k6).

Sopivien hoivan ja yrittäjyyden välisen kuilun ylittävien asemien ja hoivan ja yrittäjyyden yhteensovittamisen keinojen puute ilmenee myös kaipuuna palkkatyöhön.

Paremmiin olisin tienannut entisessä työpaikassani, säännöllisessä päivätyössä, pienemmällä vastuulla ja vähemmällä ja siistimmällä työllä (k16).

Hyödynnettävien asemien puuttuminen johtaa kertomuksissa usein puolustavaan puheeseen, jossa hyvän ja huonon hoivan ja niitä tuottavien toimijoiden määrittely ja arvioinnin kautta pyritään vakuuttamaan lukija yksityisen hoivan laadukuudesta verrattuna julkiseen sektoriin. Puolustuspuheenvuorojen lisäksi osassa kertomuksia hoivayrittäjät varoittavat lukijaa yrittäjäksi ryhtymisestä. Mutta he myös houkuttelevat ja rohkaisevat siihen korostamalla yrittäjäksi kasvamisen prosessia.

Hoivayrittäjyydestä kertomista ohjaa motiivi tulla paremmiin ymmärretyksi informoimalla lukijaa ja mahdollista tutkimuksen yleisöä alan erityispiirteistä.

Kulttuurisiin odotuksiin vastaaminen ja erilaisten asemien käyttö tähtää pyrkimykseen tulla hyväksytyksi paitsi moraalisen toimijana mutta myös julkisia palveluja myötäilevänä täydentäjänä. Toisaalta keinottomuus ja ristiriitaa lieventävien asemien puute näkyy kertomuksissa sekä ”erilainen olio” (k7) aseman ja kokemuksen kuvaamisena että hoivaan ja yrittäjyyteen liitettyjen kulttuuristen odotusten vastakkaisuuden uudelleen tuottamisena.

JOHTOPÄÄTÖKSET

Hoivayrittäjyys näyttäytyy yrittäjäkertoimuksissa itsensä tekemisen projektina, jota rakennetaan hoivatyöntekijän identiteetin, perinteen, kokemusten ja käytäntöjen päälle ja varaan. Hoivayrittäjällä on tarjolla ja käytettävissä erilaisia asemia, joista he voivat jäsentää yrittäjyyttään ja kertoa itsestään. Nämä asemat ovat erilaisten hyvinvointityön ammattikuntaan ja sen perinteisiin sekä yrittäjyyteen, sukupuoleen ja luokkaan liittyvien jakojen ja erontekojen lävistämiä. Niissä on havaittavissa sekä pysyvyyttä että muutoksia.

Uusliberalistinen *yrittäjämäinen minä* on otettu vastaan, mutta ei niin että se ohittaisi hoivan arvot ja käytännöt, vaan niin että se rakentuu niiden pohjalle. Toisaalta yrittäjyyden rinnalle nostetaan yrittäjyyden ja palkkatyön välimuodon mukainen alihankkijana toimiminen. Asemointia ohjaavat kulttuuriset odotukset, joita hoivaan ja yrittäjyyteen liitetään ja joita hoivayrittäjät itsekin hoivaan liittävät, sekä näihin odotuksiin vastaaminen. Siinä missä hoivaan liitetään enemmän positiivisia sukupuoleen ja luokkaan liittyviä odotuksia, yrittäjyyteen kytkey-

tyvät odotukset kuvataan negatiivisemmassa valossa. Ratkaisevaa on odotusten ohjaama neuvottelu asemista tavalla, jonka lopputuloksena hoivayrittäjä näyttäytyy oikein ymmärrettynä ja moraalisen toimijana.

Analyysini perusteella kommenttipuheenvuorot rakentuivat yhtäältä yksityisen ja julkisen sektorin jaolle. Toisaalta ne perustuivat sekä palkkatyöntekijän ja yrittäjän että työnantajan ja työntekijän asemien vastakkainasettelulle. Vastakkaiset kulttuuriset odotukset sijoittavat hoivayrittäjiä yhtäaikaaisesti yrittäjyyden ja hoivatyön sekä työnantajan ja palkkatyöntekijän asemien sisä- ja ulkopuolelle. Heidi Meriläinen (2011, 155–157) on esittänyt, että vanhat luokittelut, joilla palkkatyöntekijöitä, yrittäjiä ja työttömiä ryhmitellään, eivät enää kuvaa todellisuutta. Työn tekeminen ymmärretään yhdistelmänä kykyjä, taitoja, kokemuksia ja sosiaalisia suhteita, samalla kun työn ja vapaa-ajan raja on alkanut hämärtyä. Hoivayrittäjäkertomuksissa on nähtävissä piirteitä siitä, ettei vanhoihin luokitteluihin ja määrittelyihin sijoittuminen ole enää ongelmattonta. Yrittäjäkertomuksissa rakennetaan kuvaa epätyypillisistä puolityöntekijöistä, jotka lyhytaikaisten ostopalvelusopimusten vuoksi työskentelevät taloudellisen epävarmuuden, naisseuteen liitetyn joustavuuden vaatimuksen ja vapauden illuusion alla. He tekevät ”palkkatyötä” olosuhteissa, joita liitetään työn prekarisoitumiseen (Precarias a la Deriva 2009; Jokinen & Jakonen 2011).

Vaikka yrittäjyys ja yrittäjyyshenkisyys korostavat ajan hengen mukaista lisääntyvää autonomiaa suhteessa työhön, suurin osa hoivayrittäjistä toimii toistaiseksi ostopalvelusopimusten turvin. Yhteistyötä kuvaa valtasuhde ja taloudellinen riippu-

vuus kuntaan. Käytännössä ostopalvelusopimusten myötä taloudellinen vastuu ja siihen sisältyvä riski hoivan tuottamisesta on siis siirtynyt valtiolta yksittäisille yrittäjille ja kansalaisille. Muutosten seurauksena myös hoivatyön käsite on laajentunut. Hoivayrittäjän tehtäväkenttä ja vastuualue ovat laajoja suhteessa koulutukseen, mikä on omiaan herättämään yleisemmän tason huolia muun muassa alan mahdollisesta ammatillisuuden vähenemisestä, kouluttamattomien työntekijöiden käytöstä ja palkkojen alenemisestä. (Julkunen 2010; Eräsaari 2010.) Tästä näkökulmasta käsin hoivayrittäjien yrittäjäkertomuksista voidaan lukea viitteitä, jotka alan muutoksista ja murroksista huolimatta vahvistavat havaintoa sukupuolijaon pysyvyydestä (Rantalaiho 2004) sekä merkkejä niistä sukupuolittuneista tavoista, joilla talous käyttää naisia hyväkseen luottamalla naisten kulttuurisiin, emotionaalisiin ja naisruumiiseen yhdistettyihin taitoihin sekä feminiiniseen vastuurationaalisuuteen (Julkunen 2010, 53, 146).

VIITTEET

¹ Vuonna 2007 kerättyjen tietojen mukaan 84,5 % sosiaalipalveluja tuottavista yrityksistä olivat naisten omistuksessa (Sosiaalipalvelut 2010, 60).

² Yrittäjät ovat paikallisesti toimivia pienyrityksiä; yritysten koot vaihtelevat toiminimellä toimivasta kotipalveluyrittäjästä kolmea vanhusten asumispalveluyksikköä vetävään yrittäjään. Kotipalvelun ja vanhusten ympärivuorokautisen asumispalvelun lisäksi aineistoon kuuluu päihde- ja/tai mielenterveysongelmaisten palveluasumista tuottavia, yksityisiä lasten päivähoitoa ja päiväkotia vetäviä yrittäjiä sekä yksityisiä perhekotien omistajia.

³ Kun lukija asemoidaan esimerkiksi epäileväksi, syvempään ymmärrykseen pyrkiväksi, asiasta tietämättömäksi tai mahdolliseksi asi-

oihin vaikuttajaksi, kirjoittaja asemoi samalla itsensä puolustajaksi, selittäjäksi, informanttiksi tai puolestapuhujaksi (Heikkinen 1999; 2000).

⁴ Isot kirjaimet ovat kertojan itsensä käyttämiä.

KIRJALLISUUS

- Adkins, Lisa (2005) *The New Economy, Property and Personhood*. *Theory, Culture & Society* 22 (1), 111–130.
- Adkins, Lisa & Jokinen, Eeva (2008) Introduction: Gender, Living and Labour in the Fourth Shift. *NORA* 16 (3), 138–149.
- Ahl, Helene Jonson (2002) *The making of the female entrepreneur a discourse analysis of research texts on women's entrepreneurship*. Jönköping: Jönköping International Business School.
- Anttonen, Anneli & Häikiö, Liisa (2011) Care 'going market': Finnish elderly-care policies in transition. *Nordic Journal of Social Research* 2, 1–21.
- Bruni, Attila & Gherardi, Silvia & Poggio, Barbara (2004) *Doing Gender, Doing Entrepreneurship: An Ethnographic Account of Intertwined Practices*. *Gender, Work and Organization* 11 (4), 406–429.
- Davies, Bronwyn & Harré, Rom (1990) Positioning: The Discursive Productions of Selves. *Journal for the Theory of Social Behavior* 20 (1), 43–63.
- Eräsaari, Leena (2010) Miksi hyvinvointivaltio on tärkeä naisille? Teoksessa Tuija Saesma, Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino, 210–222.
- Fludernik, Monika (1996) *Towards a 'Natural' Narratology*. London & New York: Routledge.
- Georgakopoulou, Alexandra (2010) *Narrative Analysis*. Teoksessa Ruth Wodak, Barbara Johnstone & Paul E. Kerswill (toim.) *The Sage Handbook of Sociolinguistics*. London: Sage Publications Ltd, 388–403.
- Harré, Rom & van Langenhove, Luk (1999) *Positioning theory: moral contexts of intentional action*. Oxford: Blackwell.
- Hasanen, Kirsi (2013) *Narrating Care and Entrepreneurship*. Tampere: Tampere University Press.
- Heikkinen, Vesa (1999) *Ideologinen merkitys: kriittisen tekstintutkimuksen teoriassa ja käytännössä*. Helsinki: SKS.
- Heikkinen, Vesa (2000) *Teksteihin tunkeutuvat todellisuudet*. Teoksessa Vesa Heikkinen, Pirjo Hiidenmaa & Ulla Tiililä (toim.) *Teksti työnä, virka kielenä*. Helsinki: Gaudeamus, 116–214.
- Heinonen, Jarna & Kovalainen, Anne & Paasio, Kaisu & Pukkinen, Tommi & Österberg, Johanna (2006) *Palkkatyöstä yrittäjäksi*. Tutkimus yrittäjäksi ryhtymisen reiteistä sosiaali- ja terveysalalla sekä kaupallisella ja teknisellä alalla. Työpoliittinen tutkimus 297/2006. Turun kauppakorkeakouluyritystoiminnan tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Herman, David (2009) *Basic elements of narrative*. Malden (Mass.): Wiley-Blackwell.
- Hyvärinen, Matti (2010) *Haastattelukertomuksen analyysi*. Teoksessa Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 90–118.
- Ikonen, Hanna-Mari (2008) *Maaseudun naiset yrittäjinä. Elettyjä käytäntöjä ja jätettyjä tulkintoja yrittävässä yhteiskunnassa*. Tampere: Tampere University Press.
- Jokinen, Eeva & Jakonen, Mikko (2011) *Rajaton hoiva*. Teoksessa Eeva Jokinen, Jukka Könönen, Juhana Venäläinen & Jussi Vähämäki (toim.) *"Yrittäkää edes!" Prekarisaatio Pohjois-Karjalassa*. Helsinki: Tutkijaliitto, 118–138.
- Jokinen, Eeva & Könönen, Jukka & Venäläinen, Juhana & Vähämäki, Jussi (toim.) (2011) *"Yrittäkää edes!" Prekarisaatio Pohjois-Karjalassa*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Julkunen, Raija (2006) *Kuka vastaa? Hyvinvointivaltion rajat ja julkinen vastuu*. Helsinki: Stakes.
- Julkunen, Raija (2008) *Sosiaalipolitiikan kansalainen: aktivoitu, valtaistettu, vastuutettu, hylätty?* Teoksessa Petteri Niemi & Tuija Kotiranta (toim.) *Sosiaalialan normatiivinen perusta*. Helsinki: Palmenia Helsinki University Press, 183–220.
- Julkunen, Raija (2010) *Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit*. Tampere: Vastapaino.
- Kautonen, Teemu (2007) *Vastentahtoinen yrittäjäyys*. Työpoliittinen tutkimus 327/2007.

- Keskitalo-Foley, Seija & Komulainen, Katri & Naskali, Päivi (2007) Yrittäjämинуuden sukupuoli koulutuksessa. *Kasvatus* 38 (2), 110–121.
- Keskitalo-Foley, Seija & Komulainen, Katri & Naskali, Päivi (2010) Risto Reipas riskinottaja. Koulutuspolitiikan tavoitteleva ihannekansalainen. Teoksessa Katri Komulainen, Seija Keskitalo-Foley, Maija Korhonen & Sirpa Lappalainen (toim.) *Yrittäjyyskasvatus hallintana*. Tampere: Vastapaino, 15–36.
- Komulainen, Katri (2005) Sukupuolittettu yrittäjämину. *Sanomalehtiaineiston analyysi*. *Naistutkimus – Kvinnoforskning* 18 (4), 18–30.
- Komulainen, Katri & Rätty, Hannu & Korhonen, Maija (2008) Elämä ei ole mitään ilman riskin ottamista. Nuorten kuvittelemat eriarvoiset yrittäjämინät. Teoksessa Tarja Tolonen (toim.) *Yhteiskuntaluokka ja sukupuoli*. Tampere: Vastapaino, 175–197.
- Koskiaho, Briitta (2008) Hyvinvointipalvelujen tavaratalossa. *Palvelutalous ja sosiaalipolitiikka Englannissa, Suomessa ja Ruotsissa*. Tampere: Vastapaino.
- Kovalainen, Anne & Österberg-Högstedt, Johanna (2008) Sopimisen mekanismit sosiaali- ja terveystaloudessa. Helsinki: Kunnallissalan kehittämissäätiö.
- Lappalainen, Sirpa & Isopahkala-Bouret, Ulpu & Lahelma, Elina (2010) Kohti työmarkkinakansalaisuutta hoiva-alan ammatillisessa koulutuksessa. Teoksessa Katri Komulainen, Seija Keskitalo-Foley, Maija Korhonen & Sirpa Lappalainen (toim.) *Yrittäjyyskasvatus hallintana*. Tampere: Vastapaino, 187–206.
- Mattila, Eevaleena (2005) Yrittäjyyteen askel kerrallaan. Yrittäjyysmotivaatiota tukevat ja edistävät tekijät hyvinvointialalla Satakunnassa. Turun kauppakorkeakoulu: Porin yksikkö, julkaisusarja A, nro. A10/2005.
- McDowell, Linda (2009) *Working Bodies*. Interactive service employment and workplace identities. Malden (Mass.): Wiley-Blackwell.
- Meriläinen, Heidi (2011) Palkkatyöyhteiskunnan vaihtoehdot. Teoksessa Eeva Jokinen, Jukka Könönen, Juhana Venäläinen & Jussi Vähämäki (toim.) *“Yrittäkää edes!”*. Prekarisaatio Pohjois-Karjalassa. Helsinki: Tutkijaliitto, 143–162.
- Ochs, Elinor & Capps, Lisa (2001) *Living Narrative*. Creating Lives in Everyday Storytelling. Cambridge (Mass.): Harvard University Press.
- Ogbor, John O. (2000) Mythicizing and reification in entrepreneurial discourse: ideology-critique of entrepreneurial studies. *Journal of Management Studies* 37 (5), 605–635.
- Peters, Michael A. (2005) The new prudence in education: Actuarial rationality and the entrepreneurial self. *Educational Theory* 55 (2), 123–137.
- Pietiläinen, Tarja (2002) Moninainen yrittäminen sukupuoli ja yrittäjänäisten toimintatila tietoteollisuudessa. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu.
- Precarias a la Deriva (2009) *Hoivakapina: tutkimusmatkoja prekaarisuuteen*. [Precarias a la Deriva suomentanut Laura Böök ym.]. Helsinki: Like.
- Rantalaiho, Liisa (2004) Loppusanat. Teoksessa Lea Henriksson & Sirpa Wrede (toim.) *Hyvinvointityön ammatit*. Helsinki: Gaudeamus, 235–242.
- Rissanen, Sari & Sinkkonen, Sirkka (2004) *Hoivayrittäjyys*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Sankelo, Merja & Åkerblad, Leena (2009) Nurse entrepreneurs' well-being at work and associated factors. *Journal of Clinical Nursing* 18 (22), 3190–3199.
- Sinkkonen, Sirkka & Kosola, Teija (2004) Hoivayrittäjäksi ryhtyminen perustamalla oma yritys: esimerkkinä päiväkotiyrittäjyys. Teoksessa Sari Rissanen & Sirkka Sinkkonen (toim.) *Hoivayrittäjyys*. Jyväskylä: PS-kustannus, 26–50.
- Skeggs, Beverley (2004a) Exchange, value and affect: Bourdieu and 'the self'. Teoksessa Lisa Adkins & Beverley Skeggs (toim.) *Feminism after Bourdieu*. Oxford: Blackwell, 75–95.
- Skeggs, Beverley (2004b) *Class, Self, Culture*. London: Routledge.
- Skeggs, Beverley (2005) The Making of Class and Gender through Visualizing Moral Subject Formation. *Sociology* 39 (5), 965–982.
- Sosiaalipalvelut (2010) *Näkemyksestä menestystä*. Toimialaraportti 11/2010. TEM:n ja ELY-keskusten julkaisu. http://www.temtoimialapalvelu.fi/files/1199/Sosiaalipalvelut_2010web.pdf. Luettu 14.8.2013.

- Suomen virallinen tilasto (SVT) (2009) Yritysrekisterin vuositilasto [verkojulkaisu]. Katsaus yrityksiin ja toimipaikkoihin. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/syr/2009/syr_2009_2010-11-26_kat_001_fi.html. Luettu 27.8.2013.
- Veijola, Soile & Jokinen, Eeva (2008) Towards a Hostessing Society? Mobile Arrangements of Gender and Labour. *NORA* 16 (3), 166–181.
- Yksityiset sosiaalipalvelut (2010) Tilastoraportti 25/2011. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80432/Tr25_11.pdf?sequence=1. Luettu 7.6.2013.
- Yksityiset sosiaalipalvelut (2012) Näkemyksestä menestystä. Toimialaraportit ennakkoivat liiketoimintaympäristön muutoksia. Toimialaraportti 5/2012. TEM:n ja ELY-keskusten julkaisu. http://www.temtoimialapalvelu.fi/files/1638/Sosiaalipalvelut2012_web.pdf. Luettu 13.9.2013.
- Åkerblad, Leena (2009) Hoivayrittäjän arki: lämpöä, puhtautta ja johtamista. *Janus* 17 (4), 313–328.
- Österberg, Johanna (2002) Lama, luottamus ja joustavuus – sosiaali- ja terveysalan yksityisyrittäjäyys. Teoksessa Kaj Ilmonen, Anne Kovalainen & Martti Siisiäinen (toim.) Lama ja Luottamus. Swedish School of Economics and Business Administration Research Reports 55, 192–200.